

Hva mener (a) Hobbes med "fornuft", det vil si "reason" og "right reason", (b) Locke med "den naturlige loven", (c) Rousseau med "allmenninteressen" og (d) Nietzsche med "viljen til makt"?

Finn likhet og forskjell mellom (a), (b), (c) og (d).

(NB! De ulike delene av besvarelsen behøver ikke være like lange.)

Sensorveiledning

Det trengs ikke referanser når man siterer pensumlitteratur.

Det trengs ikke referanser når man siterer forelesninger og forelesningsnotater.

(a)

Hobbes skiller mellom (i) assosiativ tenkning, impulsiv tenkning, instinktiv tenkning («Unguided, without Design»), og (ii) tenkning som er «styrt» («governed by design»). Med fornuften («reason») mener han (ii). Man kan bruke fornuften for et teoretisk eller et praktisk formål - til å danne seg oppfatninger om fakta, og til å gjøre seg opp en mening om hvordan man bør leve.

«Right reason» – riktig bruk av fornuften – er styrt tenkning som leder til en sann (teoretisk) oppfatning eller en klok (praktisk) konklusjon. Hobbes er ærlig opptatt av det siste. Han formulerer en rekke «naturlige lover», som er uttrykk for riktig praktisk bruk av fornuften.

Hobbes setter menneskelig fornuft i sammenheng med menneskers evne til å bruke språk. (Dette poenget behøver ikke være med i besvarelsen.) Han er ikke overvettets optimistisk når det gjelder den menneskelige evnen til å bruke fornuften på en riktig måte.

(b)

Det Locke kaller «den naturlige loven», er normative prinsipper mennesker har plikt til å rette seg etter. Hans «offisielle» begrunnelse er teologisk: Disse prinsippene er uttrykk for Guds vilje med skaperverket. Men det finnes også (hos Locke) ansats til en ikke-teologisk begrunnelse for den naturlige loven.

Det er dreier seg om en lov som er overordnet menneskeskapt lov: «... the municipal laws of countries ... are only so far right, as they are founded on the law of nature».

Alle voksne mennesker har det som trengs av fornuft til å ta rede på innholdet i den naturlige loven.

Ett sted sier Locke at folk i sin alminnelig retter seg etter den; et annet sted sier han de ikke gjør det.

Uansett anbefaler han at mennesker går ut av «naturlig tilstanden» og inn i det «politiske samfunnet», for skape bedre vilkår for et samfunn der den naturlige loven i alminnelighet respekteres.

(c)

Rousseau skjelner mellom mennesker som privatpersoner (individer) og offentlige personer (borgere). I egenskap av privatperson har de (hver for seg) en særskilt vilje; i egenskap av offentlig person har de et «felles selv» og en felles vilje, som er allmennviljen-

«Hver av oss plasserer sin person og alle sine evner under allmennviljens høyeste ledelse.»

Allmennviljen = viljen til borgerne når de (i) deltar i utøvelsen av suveren myndighet, og (ii) er underlagt statens lover-

Det man vil i egenskap av «individ» springer ut av ens «særskilte interesse», og det man vil i egenskap av borger springer ut av «fellesinteressen».

Rousseau diskuterer også de institusjonelle vilkårene for at fellesinteressen, og dermed allmennviljen, skal prege folks preferanser og handlinger.

(d)

Nietzsches tese er at «en *maktvilje* ... utfolder seg i alle hendelser». Han skriver: «Ethvert dyr ... streber instinktivt etter de optimalt gunstige betingelser som det helt og fullt kan utfolde sin kraft og oppnå et maksimum i sin maktfølelse under.»

Nietzsche et ontologisk syn som kan kalles prosessisme. Dyret = kraftutfoldelsen. Ingenting streber; streben finner sted.

Et sted sammenligner Nietzsche viljen til makt med «kunstnergrusomhet, denne lyst til å gi form til seg selv».

Dette kan utlegges slik: Et menneske er en konstellasjon av ulike maktviljer. Alle vil noe, men de vil (normalt) ikke det samme. Det er om å gjøre at de ulike viljene virker sammen på en måte som er til å leve med. Å få til dette samvirket er å lykkes med «å gi form til seg selv».

Nietzsche skjelner mellom to mennesketyper: de sterke, som har det som trengs av kroppslig forutsetninger for å lykkes med å sette viljen til makt ut i livet, og de svake, som mangler disse forutsetningene.

Historien om moralens utvikling er historien om de svakes opprør: «slaveoppstanden i moralen».

NB! Det er ingen enkel sak å forstå Nietzsche. Husk dette når (d) bedømmes.

--

Hvis (a) – (b) er besvart på en god måte, er kandidaten på god vei til en (svært) god karakter.

Sammenligningen av (a), (b), (c) og (d) åpner for ulike svar. Det er ingen oppskrift på hvordan dette skal gjøres. Denne delen av besvarelsen må, i større grad enn den forrige delen, bedømmes på en måte som er tilpasset tilnærmingen som den enkelte kandidat har valgt.

Man kan sammenligne normative argumentasjon: Er det snakk om klokskapsbetraktninger eller etikk?

Man kan sammenligne synet på menneskenaturen i alminnelighet.

Man kan sammenligne synet på vilje og handling i særdeleshet.

Man kan sammenligne dypere ontologiske premisser.

... For bare å nevne noen muligheter.